

OBIECTE DE STICLĂ DESCOPERITE ÎN CISTERNA DE LA SARMIZEGETUSA REGIA

GABRIELA GHEORGHIU

În anul 1990 săpăturile arheologice efectuate pe terasa a IV-a din incinta actuală a cetății au scos la lumină urmele unei cisterne de lemn, săpată în stâncă. Ea a funcționat atât în epoca dacică, dar și în timpul staționării trupelor romane în zonă, în urma cuceririi Daciei, fără a putea preciza, deocamdată, în această ultimă fază și durata de folosință. Oricum, la un moment dat ea a fost dezafectată de romani prin umplere cu pământ și variate materiale, atât dacice, cât și romane, ce proveneau din diferite locuri și de la diverse construcții, în vederea reamenajării terasei mai sus menționată.

Materialul arheologic recuperat din săpături a atras de la început atenția, atât prin cantitatea lui, cât și prin diversitate și importanța pe care o are.

În cadrul acestuia, un loc aparte îl ocupă și obiectele de sticlă, este adevărat în stare fragmentară, dar care se remarcă printr-un număr destul de mare și printr-o varietate de forme și culori, nelipsind nici bucățile de bulgări de sticlă topită și brută.

Trebuie precizat că ele nu reprezintă primele descoperiri de asemenea natură la Sarmizegetusa Regia, existând altele mai vechi, semnificative¹.

Nici apariția bulgărilor de sticlă nu mai constituie ceva deosebit, ea fiind deja destul de des întâlnită în săpăturile arheologice de la Grădiștea Muncelului².

*Catalogul obiectelor descoperite*³

I. Trei fragmente de sticlă brută; pasta este incoloră și are destul de puține bule de aer (fig. 1/2 a, b, c). Au fost descoperite la o adâncime de 0,25 m.

II. Vas fragmentar; buză și perete de la o pâlnie (fig. 2/1); tentă verde albastrui; are multe bule mici de aer; sticlă suflată; se datează în a doua jumătate a sec. I p.Ch.⁴, cu toate că alți specialiști o datează mai larg, roman I—sec. I-II p.Ch.⁵. A fost descoperit la o adâncime de 0,40 m.

III. Vas fragmentar: fund ce prezintă o adâncitură nu foarte pronunțată, specifică vaselor ce se încadrează în perioada roman I—sec. I-II p.Ch., și câțiva milimetri din pereți (fig. 3/1 c); tentă albastruie; sticlă suflată; pasta are multe bule de aer; prezintă ușoare urme de irizații.

Chiar dacă din prezentul vas ni s-a păstrat atât de puțin, putem afirma că era cilindric și că, foarte probabil, făcea parte din categoria buteliilor ce aveau o asemenea formă, și se datează în a doua jumătate a sec. I p.Ch.⁶. A fost descoperit la o adâncime de 0,35 m.

IV. Vas fragmentar: fund inelar ce provine de la un pahar a cărui înălțime nu putea depăși 12 cm, are o adâncitură nu foarte mare, dar care, datorită unei defecțiuni pe fața exterioară, nu a fost realizată în centru; din aceeași cauză are și o formă puțin ovală (fig. 3/1a); tentă verde smarald; sticlă suflată; pasta are bule mici de aer; se datează în sec. I p.Ch. și continuă până în prima jumătate a sec. II p.Ch.⁷; a fost descoperit la o adâncime de 1 m.

V. Vas fragmentar: fund drept ce provine cu siguranță de la o strachină (fig. 3/1b); tentă verde-albastrui; sticlă suflată; pasta are multe bule de aer și urme de irizații; se datează în sec. I p.Ch. și începutul sec. II p.Ch.; a fost descoperit la o adâncime de 0,50 m.

VI. Vas fragmentar: toartă și un fragment de gât și perete dintr-o butelie cu corp prismatic, având secțiune pătrată; toarta este lisă pe fața interioară, iar pe cea exterioară are numeroase nervuri (fig. 2/2); în punctul unde se atașează pe gât se repliază și formează o buclă, mărinind suprafața de aderență (fig. 1/1); tentă verzuie; sticlă suflată; pasta are multe bule de aer și câteva urme de irizații; se datează în roman I—sec. I-II p.Ch.⁸; a fost descoperit la o adâncime de 0,40 m.

VII. Vas fragmentar: perete și începutul gâtului, ce provin, foarte probabil, de la un borcan bulbos (fig. 3/4); tentă albastră-verzuie; sticlă suflată; pasta are multe bule de aer; datarea este largă, specimene ale acestui tip de vas fiind întâlnite din sec. I p.Ch. până în sec. III p.Ch.; a fost descoperit la o adâncime de 0,60 m.

¹Vezi C. Daicoviciu și colab., în SCIV, VI, 1-2, 1955, p.207; I. Glodariu, în ActaMN, XII, 1975, p.123, fig. 3/3.

²Vezi E. Iaroslavschi, în *Studii Dacice*, Editura Dacia, 1981, p.172. Din 1981 și până în prezent cantitatea de bulgări de sticlă descoperită în săpăturile arheologice de la Sarmizegetusa Regia a crescut considerabil.

³Precizăm că toate obiectele de sticlă pe care le vom prezenta fac parte din colecția Muzeului Civilizației Dacice și Romane — Deva.

⁴Cf. C. Isings, *Roman glass form dated finds*, Groningen-Djakarta, 1957, p. 92, forma 74.

⁵Cf. J. Morin, *La verrerie en Gaule sous l'Empire romain*, Paris, 1913, p. 147, forma 117.

⁶Cf. Idem, *op.cit.*, p.32, forma 9/1.

⁷Cf. C. Isings, *op.cit.*, p.67, forma 51 a.

⁸Cf. Idem, *op.cit.*, p. 19, forma 3 b.

⁹Cf. J. Morin, *op.cit.*, p.65, forma 17-varianta B; C. Isings, *op.cit.*, p.66, forma 50 b.

VIII. Sticlă de fereastră; fragmentară; tentă verzuie; sticlă presată; este opacă; pasta are multe bule de aer (fig.3/2a); a fost descoperită la o adâncime de 0,45 m.

IX. Sticlă de fereastră, fragmentară; tentă albastră-verzuie; sticlă presată; este opacă; pasta are multe bule de aer (fig.3/2b); a fost descoperită la o adâncime de 0,40 m.

Pentru a oferi o imagine exactă a cantității sticlei rezultate din săpături, trebuie amintite și cele nouă fragmente de pereți (două fragmente în ilustrații- fig. 3/3 a-b) ce provin de la cel puțin trei butelii cu corp prismatic, precum și alte nouă fragmente de pereți ce provin de la vase ce nu au putut fi identificate. Două din aceste ultime nouă fragmente sunt opace, iar culorile lor variază de la un verde foarte deschis la un verde albastrui. Pasta lor, în general, are multe bule de aer. Au fost descoperite la adâncimi cuprinse între 0,20 m și 1 m.

Adâncimile la care au fost descoperite obiectele de sticlă prezentate, variind între 0,20 m și 1 m, ne arată că ele s-au găsit atât în umplutura de amenajare a terasei a IV-a, cât și în stratul de umplutură depus de-a lungul anilor de folosință a cisternei, acesta din urmă începând de la 0,85 m în jos.

Marea majoritate a pieselor au fost confecționate prin suflare, numai fragmentele de sticlă de fereastră fiind realizate prin tehnica presării. Două fragmente atipice au pe suprafața exterioară zgârieturi ce nu își găsesc altă explicație decât suflarea într-o formă de lemn, cu toate că, sticla fiind fierbinte, nu s-ar putea produce un asemenea fenomen.

Nu s-a descoperit nici un fragment de sticlă *millefiori*.

Excluzând patru fragmente, dintre care două de sticlă de fereastră, restul obiectelor de sticlă descoperite sunt transparente. Culorile variază de la o nuanță foarte deschisă de verde până la un albastru verzui intens.

Pasta, în general, este de proastă calitate, având multe bule de aer, de la cele mai mici dimensiuni, la unele destul de mari.

În ceea ce privește dimensiunea vaselor de la care provin fragmentele în discuție, putem afirma că ea variază de la o înălțime de 7-8 cm la una de 20-23 cm.

Făcând o statistică referitoare la forma de vas de la care provin cele mai multe fragmente, putem concluziona că buteliile ocupau primul loc, dintre acestea detașându-se net buteliile cu corp prismatic; de fapt un singur fragment provine de la o butelie cilindrică.

Între obiectele prezentate nu se găsește nici o formă originală, toate constituind tipuri de vase frecvent realizate în atelierele de sticlărie ale Imperiului roman, în perioada sec. I-II p.Ch.

Inedită, pentru descoperirile de obiecte de sticlă de până acum de la Grădiștea Muncelului, este prezența celor două fragmente confecționate pentru ferestre.

La prima vedere, piesele prezentate ar putea fi atribuite negustorilor din Imperiu ce au ajuns cu marfa lor și în capitala Daciei, în perioada ultimilor regi. Nu ar fi singurul loc unde această marfă de lux a ajuns, cercetările de până acum scoțând la lumină o cantitate apreciabilă de obiecte de sticlă în multe așezări și cetăți dacice (Răcățiu¹¹, Poiana¹², Barboși¹³, Tinosu¹⁴, Piscu Crăsani¹⁵, Popești¹⁶, Zimnicea¹⁷, Ocnița-Buridava¹⁸, Costești¹⁹, Piatra Roșie²⁰, Căpâlna²¹, Tilișca²², Boroda²³, Pecica²⁴, Checea²⁵).

La fel de bine ar fi putut ajunge la Grădiștea Muncelului și în timpul staționării trupelor romane acolo. Contextul în care au fost descoperite nu ne oferă nici un indiciu pentru a susține una din cele două ipoteze enunțate.

Însă descoperirea fragmentelor de bulgări de sticlă, proasta calitate a pastei din care au fost confecționate obiectele în discuție, lipsa celui mai mic fragment dintr-o șampilă a unei oficine unde ar fi putut fi realizate, faptul că majoritatea obiectelor de sticlă provin din același nivel de umplutură cu bulgării de sticlă pledează în favoarea afirmației că la Grădiștea Muncelului a funcționat un atelier de prelucrare a sticlei în epoca dacică și proba peremptorie constă în descoperirea tot acolo, dar într-un atelier de făurire dacic, a unui tub de fier pentru suflat sticlă²⁶.

Ideea nu este nouă, ea fiind susținută încă cu un deceniu și ceva în urmă de cercetătorul clujean Eugen Iaroslavschi²⁷. El pleda pentru existența unui atelier de prelucrare a sticlei ce ar fi funcționat în epoca amintită, contând mai puțin originea etnică a celor ce lucrau în el.

Subscriem acestei ipoteze, neînlăturând nici posibilitatea existenței unui alt atelier de acest gen în perioada locuirii romane în zonă, sau pur și simplu a continuării activității, în perioada amintită, a celui din epoca dacică.

Noile descoperiri din cisterna de pe terasa a IV-a îmbogățesc considerabil cantitatea de obiecte de sticlă scoase la lumină la Grădiștea Muncelului²⁸, justificând existența aici a cel puțin unui atelier de prelucrare a sticlei, pe care, foarte probabil, cercetările viitoare îl vor scoate la lumină.

¹⁰Cf. C. Isings, *op.cit.*, p.111, forma 94.

¹¹V. Căpitanu și V. Ursachi, în *Carpica*, II, 1969, p. 96

¹²R. Vulpe și Ec. Vulpe, în *Dacia*, III-IV, 1927-32, p.325; R. Vulpe și colab., în *SCIV*, II, 1, 1951, p.190, 205, 209; R. Vulpe, în *SCIV*, III, 1952, p.202; Idem, în *Dacia*, NS, I, 1957, p.150, 154.

¹³Piesa este inedită și se păstrează în colecția Muzeului Galați, cf. I. Glodariu, *Relații comerciale ale Daciei cu lumea elenistică și romană*, Cluj, 1974, p.245/1.

¹⁴R. Vulpe și Ec. Vulpe, în *Dacia*, I, 1924, p.210-211.

¹⁵I. Andrieșescu, *Piscu Crăsani*, în *Memoriile Academiei Române*, ser.III, tom.III, București, 1924, p.82, fig.263-264.

¹⁶R. Vulpe, în *SCIV*, VI, 1-2, 1955, p.256; idem, în *Materiale*, VI, 1959, p.314, fig. 14/1; idem, în *Materiale*, VII, 1961, p.331.

¹⁷I. Casan-Franga, în *Arheologia Moldovei*, V, 1967, p.14, fig. 6/29.

¹⁸D. Berciu, *Buridava dacică*, București, 1981, p.51, pl. 38/4-5.

¹⁹C. Daicoviciu și colab., în *Materiale*, VI, 1959, p.332, 335; vezi E. Iaroslavschi, *op.cit.*, p.167, nota 11.

²⁰C. Daicoviciu, *Cetatea dacică de la Piatra Roșie*, București, 1954, p.195

²¹I. Glodariu, V. Moga, *Cetatea dacică de la Căpâlna*, București, 1989, p.115

²²N. Lupu, *Tilișca- Așezările arheologice de pe Căpâlnaș*, București, 1989, p.80, pl.26/6.

²³Vezi I. Glodariu, *op.cit.*, p.245.

²⁴I. H. Crișan, în *Acta MN*, VI, 1969, pl. II/2.

²⁵I. Glodariu, *op.cit.*, p.245.

²⁶I. Glodariu, E. Iaroslavschi, *Civilizația fierului la daci*, Cluj, 1979, p. 110.

²⁷E. Iaroslavschi, *op.cit.*, p.166-173.

²⁸Și până în anul 1990 cantitatea de obiecte descoperite aici era semnificativă, Grădiștea Muncelului situându-se pe primul loc; vezi I. Glodariu, *op.cit.*, p.74, tabel 4.

Lista figurilor

Fig.1. Obiecte de sticlă descoperite la Sarmizegetusa Regia

Fig.2. Obiecte de sticlă descoperite la Sarmizegetusa Regia

Fig.3. Obiecte de sticlă descoperite la Sarmizegetusa Regia

